

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ І ҐРУНТІВ ЖИТОМИРЩИНИ: СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Рациональне використання та охорона земельних ресурсів є однією з ключових передумов сталого розвитку регіонів України. Земельний фонд Житомирської області станом на 01.01.2024 р. становить 2982,7 тис. га та має строкатий розподіл земель за цільовим призначенням. Основну частку земельного фонду становлять сільськогосподарські землі 41,7 % (1244,3 тис. га), землі лісгосподарського призначення є на 196,2 тис. га меншими порівняно з сільськогосподарськими. Площа земель природоохоронного та водного фонду становить 20,1 та 10,9 тис. га відповідно, а загальна площа земель оздоровчого та рекреаційного призначення не перевищує 0,3 тис. га (0,01 %). Оскільки основна маса земель Житомирської області використовується для сільськогосподарських потреб, саме це стає однією з базових причин виникнення екологічних проблем ґрунтового покриву регіону.

У Житомирській області збереження ґрунтів і земельних ресурсів ускладнюється низкою проблем: спостерігається втрата родючості та зменшення вмісту гумусу, поширені ерозійні процеси, значним є хімічне забруднення через надмірне використання пестицидів і добрив, а на півночі області зберігається проблема радіоактивного забруднення після Чорнобильської катастрофи. Додатковими викликами є порушення земель унаслідок видобутку бурштину й корисних копалин, надмірна розораність, засолення та заболочення окремих територій, а також зниження природної стійкості агроландшафтів. Усе це становить серйозні екологічні ризики та потребує стратегічних заходів для їх мінімізації. Для мінімізації екологічних ризиків та забезпечення раціонального використання земельних і ґрунтових ресурсів Житомирської області необхідно застосовувати системний підхід, що поєднує екологічні, економічні та соціальні інструменти управління. У цьому контексті важливим є формування стратегічних напрямів, спрямованих на збереження родючості ґрунтів, зменшення антропогенного навантаження та відновлення порушених територій (табл. 1).

Таблиця 1

Стратегічні підходи до забезпечення екологічної безпеки земель і ґрунтів

Підхід	Суть підходу	Очікуваний результат
Запровадження сталих агротехнологій	Мінімізація механічного обробітку ґрунту, впровадження сівозмін, використання сидеральних культур	Зменшення ерозії, підвищення родючості та збереження структури ґрунту
Розвиток органічного землеробства	Зменшення використання пестицидів і мінеральних добрив, перехід на біологічні методи захисту	Зниження хімічного забруднення ґрунтів і продукції, зростання попиту на екологічно чисту продукцію
Моніторинг стану земельних ресурсів	Створення системи постійного спостереження за станом ґрунтів (ерозія, гумус, забруднення, радіація)	Вчасне виявлення негативних тенденцій, прийняття ефективних управлінських рішень
Економічне стимулювання природоохоронних практик	Надання фінансової підтримки та пільг фермерам за впровадження ґрунтозахисних технологій	Зацікавленість агровиробників у збереженні ґрунтових ресурсів
Рекультивация порушених земель	Лісомеліорація, відновлення ґрунтового покриву, заліснення деградованих площ	Відновлення екосистемних функцій ґрунтів і підвищення стійкості агроландшафтів
Інтеграція питань екологічної безпеки у стратегії розвитку	Включення заходів зі збереження ґрунтів у регіональні та місцеві програми сталого розвитку	Системний підхід до управління земельними ресурсами, узгоджений з міжнародними екологічними стандартами (SDGs)

Забезпечення екологічної безпеки земель і ґрунтів Житомирщини вимагає комплексного підходу, що поєднує природоохоронні та господарські інструменти. Реалізація запропонованих заходів дозволить мінімізувати екологічні ризики та забезпечити сталий розвиток регіону.